

Виклад основного матеріалу. Лімерики розглядаємо як різновид нонсенсу, який класифікуємо за типом норм, що порушуються задля його створення, розуміючи норми у широкому значенні: як «граници, у межах яких явища, природні й соціальні системи, види людської діяльності та спілкування зберігають свої властивості, функції, форми відтворення» [4, с. 579]. Відповідно, розрізняємо лінгвальний нонсенс, що спирається на порушення мовних / мовленнєвих норм; лінгвоетологічний нонсенс, який виникає на підґрунті порушення лінгвоетологічних норм спілкування [5, с. 370]; логічний нонсенс, що базується на порушенні законів логіки; та онтологічний нонсенс, який ґрунтується на відхиленні від онтологічних норм, тобто знань і уявлень про закономірності фізичного і соціального буття [там само, с. 371].

Розглянемо перший лімерик Е. Ліра та його переклад.

Текст оригіналу	Переклад О. Мокровольського
There was an Old Man of Whitehaven, Who danced a quadrille with a Raven; But they said, "It's absurd to encourage this bird!" So they smashed that Old Man of Whitehaven.	Чоловічок один з Вайтхевна, Витанцював з круком так ревно, Що сказали: – Кого ти Танцювать підохотив? – І ну бить чоловічка з Вайтхевна!

В оригінальному вірші нонсенс будується на порушенні етологічних норм. Як відомо, кадрили є одним із різновидів бальних танців, популярним у XIX столітті. Зазвичай цей танок виконується щонайменше двома парами і складається з шести фігур [3]. У лімеріку Е. Ліра герой танцює вдвох із вороном. Така поведінка відрізняється від загальноприйнятих норм, адже мало того, що кадрили не прийнято танцювати вдвох (етологічні норми), але ж і вкрай екзотично виконувати танок із птахом, а не людиною (онтологічні норми).

Структури породжуваного ментального простору, активованого під час знайомства з лімеріком, відбивають загальні уявлення про таке: 1) бальні танці; 2) кадрили як різновид бальних танців. Перший ввідний ментальний простір (простір реального світу) активує в читача стереотипне уявлення про такий танок, як кадрили, якому надаються такі агрибути: ГРУПОВИЙ ТАНОК, 2–6 ПАР УЧАСНИКІВ, УЧАСНИКИ – ЛЮДИ. У другому ввідному просторі (просторі фантазійного світу лімеріка) активується Лірівська інтерпретація танку виглядає так: ПАРНИЙ ТАНОК, 1 ПАРА УЧАСНИКІВ, УЧАСНИКИ – ЛЮДИНА і ПТАХ. Інконгруентність, яка є тригером інференційних процесів, що в кінцевому результаті ведуть до усвідомлення абсурду ситуації й забезпечують гумористичний ефект, створюється низкою несумісних концептуальних структур двох ментальних просторів, які потрапляють в інтеграційний простір. За сюжетом лімеріка, несумісність загальноприйнятих уявлень і норм із поведінкою героя обурює оточуючих, за що перший «отримує на горіхи».

У перекладі О. Мокровольського зберігається розмір оригінального вірша та основний сюжет, проте при цьому втрачається назва танку – КАДРИЛЬ, і, відповідно, в читача може виникнути хибне уявлення про те, що оточення героя було обурене самим фактом танців із птахом, що буде стосуватись лише порушення онтологічних норм. Відповідно, переклад не активує всіх структур першого ввідного простору, і у бленді гумористичний стимул створюється лише несумісністю уявлень про партнерів у танці у реальному світі і у фантазійному світі лімеріка.

У наступному лімеріку гумористичний стимул будується на лексичному нонсенсі, заснованому на полісемії.

Текст оригіналу	Переклад О. Мокровольського
There was a Young Lady of Tyre, Who swept the loud chords of a lyre; At the sound of each sweep she enraptured the deep, And enchanted the city of Tyre.	Хто не знає лірниць в Тірі, Що мітлою грає на лірі? Як мітлою зачепить – Всіх охоплює трепет У преславному, древньому Тірі.

В оригінальному тексті дієслово *sweep* має кілька значень, одне з яких – «підмітати», а інше – «грати на інструменті, перебирати пальцями струни». Необхідно зазначити, що лімерики Е. Ліра є мультимодальним феноменом, оскільки він завжди супроводжував їх авторськими малюнками, які зображували його чудернацькі сюжети. В ілюстрації до цього вірша Е. Лір зображає жінку, яка перебирає струни ліри мітлою. Ця ілюстрація підказує читачам правильну інтерпретацію полісемії, активуючи перше значення лексеми *sweep*.

Відповідно, породжуваний простір, активований цим лімеріком, містить інформацію про взаємодію людини з двома типами інструментів – музичними і такими, що використовуються для підмітання. У першому (реальному) ввідному просторі активується елемент LYRE / ЛІРА (СТРУННИЙ ІНСТРУМЕНТ), а також пов'язана з нею дія SWEEP / ПЕРЕБИРАТИ ПАЛЬЦЯМИ СТРУНИ. У другому (фантазійному) ввідному просторі за підтримки зображального модусу активується дія SWEEP / ПІДМІТАТИ. Несумісність цих структур у бленді створює гумористичний стимул.

У перекладеному виданні збережені авторські ілюстрації, проте О. Мокровольський через неспроможність передати оригінальний нонсенс, заснований на полісемії (адже в українській мові немає еквіваленту з такими самими значеннями), і бажаючи зберегти оригінальний задум і сумісність з ілюстрацією, перекладає *sweep* як «грати на лірі мітлою». Відповідно, в перекладі залишається нонсенс, заснований на порушенні онтологічних норм. Переклад активує лише фантазійний ввідний простір. Текст і ілюстрація дублюють смисли, і мовна гра втрачається. Хоча гумористичний стимул, створюваний несумісністю активованих структур з уявленням про гру на лірі в реальному світі, зберігається.

Висновки. Застосування інструментарію теорії концептуальної інтеграції в перекладацькому аналізі дає змогу, по-перше, ближче підійти до відтворення реальних інтерпретаційних процесів, що передують появі тексту перекладу, і по-друге, знизити суб'єктивність перекладацького аналізу. Перспективи дослідження пов'язуємо із подальшим розробленням запропонованої методики і застосуванням її для аналізу різноманітних виявів мовної гри.

Література:

1. Лір Е. Небилиці: вірші та малюнки / Пер. з англ., вступ. ст. О. Мокровольського. Київ: «Веселка», 1980. 79 с.
2. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.
3. Словари и энциклопедии на академике. URL: <https://galicismes.academic.ru/16937>.
4. Современный философский словарь. Москва: «Академический проект», 2004. 863 с.
5. Стилистический энциклопедический словарь русского языка. Москва: «Флинта»; «Наука», 2003. 696 с.
6. Fauconnier G. Mental Spaces. Cambridge, MA: MIT Press, 1985. 185 p.

7. Fauconnier G. *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books, 2002. 440 p.
8. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live*. Chicago: Chicago University Press, 1980. 242 p.
9. Lear E. *A Book of Nonsense*. The Project Gutenberg eBook. URL: <http://www.gutenberg.org/files/13646/13646-h/13646-h.htm>.

Коваленко Л. А. Когнитивний аналіз англо-українського перекладу поезії нонсенсу на матеріалі лімериків Е. Лира

Анотація. В статтю приводяться результати когнитивного аналізу англо-українських перекладів лімериків Е. Лира із збірки «Небылицы», виконаних з використанням інструментарія теорії концептуальної інтеграції. З допомогою інструментарія теорії концептуальної інтеграції стає можливим розкрити когнитивні механізми, лежачі в основі комунікативно успішного перекладу поезії нонсенсу. Поетичний нонсенс активує в свідомості інтерпретатора два вхідні ментальні простори, що містять інконгруентні семантичні структури, які відображають асоціації, породжувані в реальному просторі, що узгоджується з онтологічними / етологічними нормами, і в фантазійному просторі нонсенсу Е. Лира, що суперечить цим нормам. Ці інконгруентні структури проєктуються в інтеграційний простір, і усвідомлення їх семантичної інконгруентності в процесі «розпаковки» бленда породжує юмористичний стимул. Степень реалізації інтерпретаційних можливостей перекладу залежить від когнитивного і емоційного досвіду читача. Приме-

нення інструментарія теорії концептуальної інтеграції задає алгоритм перекладного аналізу, який дозволяє уникнути суб'єктивності.

Ключевые слова: лімерик, нонсенс, переклад, теорія концептуальної інтеграції.

Kovalenko L. Cognitive analysis of the English-Ukrainian translation of nonsense poetry on the material of the E. Lear's limericks

Summary. The article presents the results of a cognitive analysis of the English-Ukrainian translations of the E. Lear's limericks from "The Book of Nonsense" with the tools of the conceptual blending theory. The tools of the conceptual blending theory provide an opportunity to explain the cognitive mechanisms underlying communicatively successful translation of nonsense poetry. Poetic nonsense activates in the interpreter's mind two input mental spaces containing incongruent semantic structures reflecting associations generated in the reality space that are consistent with ontological norms, and E. Lear's fantasy nonsense space contradicting these norms. These incongruent structures are projected into the blended space and the awareness of their semantic incongruity in the process of "unpacking" the blend creates a humorous stimulus. The degree of realization of the interpretational possibilities of translation depends on the reader's cognitive and emotional experience. The use of the tools of the conceptual blending theory serves as the algorithm for translation analysis, which avoids subjectivity.

Key words: conceptual blending theory, limerick, nonsense, translation.